

УДК 336.225.3.68

*Цибаненко А. В., студент**Науковий керівник: Хоменко Л. М., к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів**Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна*

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Складна економічна ситуація в Україні вимагає активізації розвитку малого бізнесу. Оскільки саме цей сектор економіки характеризується мобільністю, швидко реагує на зміни, є суттєвою складовою при наповненні бюджетів різних рівнів, здатен створювати нові робочі місця, сприяти розвитку конкуренції, забезпечувати залучення інвестицій тощо. На сьогодні основним завданням податкової політики в державі залишається формування умов для становлення малого бізнесу, що сприятиме подальшому розвитку підприємницької діяльності, збільшенню надходжень до бюджету, створенню конкурентного середовища та усуненню схем зловживання у сфері нарахування і сплати податків.

Найбільш динамічним елементом в структурі вітчизняної ринкової системи є сектор малого бізнесу. Оподаткування підприємств малого бізнесу справляє найбільш суттєвий вплив серед факторів зовнішнього середовища на ефективність їх діяльності. Оподаткування як певна господарська операція, що передбачає передання прав власності на матеріальні блага одним економічним агентом іншому, пов'язана з певними транс акційними витратами. До принципів оподаткування відносять такі, що передбачають мінімізацію витрат на захист прав власності, отримання інформації, адміністрування податків тощо, – принципи простоти, стабільності, наступності, економічності, зручності та інші [1, с. 55].

Мале підприємство зазнає сильного податкового тиску. За даними анкетування керівників малих підприємств, здійсненого Міжнародною фінансовою корпорацією в нашій країні, 97% опитаних головною перешкодою назвали високі податкові ставки [2, с. 35]. Вплив податкового тиску на підприємства малого бізнесу заслуговує уважного вивчення і дослідження його кількісної оцінки.

Обґрунтування раціональної форми оподаткування підприємства малого бізнесу можливе в процесі оцінки вибору найбільш ефективної системи альтернативної форми. За результатами порівняння величини єдиного податку і суми усіх платежів та зборів, що сплачуються підприємством за традиційної форми оподаткування, вибирається раціональна форма оподаткування. Пріоритет господарської мети виступає найважливішим критерієм визначення меж між податковою оптимізацією та ухиленням від сплати податків. Проте не менш важливим критерієм є пріоритет змісту над формою, тобто що і як робить платник податків для мінімізації оподаткування. Якщо реальна економіка процесів одна, а видається за іншу, тобто створюється видимість, ширма, то

звичайно ж це не оптимізація, а ухилення від сплати податків [3, с. 215]. Проте на практиці визначити межі дозволеної поведінки складно, оскільки часто правомірна мінімізація податкових платежів і ухилення від сплати податків йдуть поруч, межа між ними непомітна і неочевидна.

Межа між законною оптимізацією та незаконним ухиленням від сплати податків визначається методами, які платник податків використовує для мінімізації податкових зобов'язань. Якщо вибір таких методів наданий платникові податків законом, наприклад вибір облікової політики, перехід на спеціальні режими оподаткування, використання податкових пільг, то це оптимізація оподаткування. Якщо платник податків використовує підроблені документи, не веде бухгалтерського обліку або фальсифікує його дані, то це є злочином – ухиленням від оподаткування. Для визначення меж оптимізації в конкретних випадках важливий пріоритет господарської мети. Якщо реальна мета платника податків полягає в здійсненні підприємницької діяльності незалежно від вибраних методів її ведення, а не мінімізація оподаткування, то він діє відповідно до закону.

Якщо ж усі дії підприємця спрямовані на зниження податкового навантаження і досягнення цієї мети не виправдане з погляду ведення бізнесу, не відповідає довірливим відносинам, які склалися на підприємстві, звичаям ділового обороту, то такі дії платника податків можуть кваліфікуватися як ухилення від сплати податків. Так конкретна компанія мала намір займатися двома видами ліцензійної діяльності. При цьому законом забороняється наявність двох таких ліцензій у однієї організації. Тоді компанія створила афільовану структуру і вони розподілили ліцензії між собою. Для створення єдиної системи управління організували спільний центр в одній з компаній. Отже керівна компанія взяла на себе зобов'язання із забезпечення надання послуг, а ліцензію на право їх надання має дочірня структура. У межах такої діяльності керівна компанія веде клієнтську базу, розрахунки з контрагентами за надані дочірньою структурою послуги та інші операції. При цьому за угодою з дочірньою структурою регулярно проводить розрахунки за надані послуги. Така форма взаєморозрахунків створювалася з метою легального ведення бізнесу і отримання прибутку від двох видів діяльності, які не можна було сумістити в одній компанії. Використаний підхід не мав на меті мінімізацію оподаткування.

В Україні підтримка малого бізнесу гарантується законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», відповідно до якого, держава гарантує фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу [4].

Для бізнесменів-початківців в більшості випадків найбільш ваговою є фінансова підтримка, яка в Україні надається за рахунок державного та місцевих бюджетів. Основними видами фінансової державної підтримки є:

1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями; 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи; 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій; 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами; 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій; 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки [4].

Але на таку підтримку можуть розраховувати лише ті суб'єкти малого і середнього підприємництва, які відповідають критеріям, встановленим Господарським Кодексом України.

Якщо згадати історію створення спрощеної системи оподаткування в Україні, – ця система задумувалася не як спосіб платити менше, а як спосіб спростити бухгалтерський і податковий облік. Уряд прагнув полегшити роботу тим підприємцям, які мають незначний обсяг господарських операцій та фізичним особам підприємцям, які взагалі не ведуть бухгалтерський облік. Основною метою застосування методів спрощеного оподаткування, обліку і звітності є дерегулювання в області податкового обліку та звітності, що відрізняються надмірними обсягами і складністю. Кожен з методів спрямований на створення більш простих і прозорих процедур стягнення податків, зменшення надмірного податкового адміністрування. Це не пільговий режим оподаткування в звичайному розумінні, оскільки для більшості платників податків, які користуються спрощеними методами, обсяг податкових зобов'язань не зменшився, а відбулося спрощення процедур і зменшення обсягу обліку і звітності [5, с. 127].

Тому стимулювання підприємницької діяльності через створення сприятливих умов для оподаткування є одним з пріоритетних завдань держави.

Список літератури

1. Вишневецький В. В. Принципи оподаткування: обґрунтування і емпірична перевірка. *Економіка України*. 2008. № 10. С. 55–72.
2. Белоус Г. Розвиток малого підприємництва в Україні. *Економіка України*. 2000. № 2. С. 34–46.
3. Дегтяр І. М., Гончарова Л. І. Мінімізація: легальне зменшення податків чи ухилення від оподаткування? *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 7. С. 215–221.
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 10.04.2020).
5. Солованюк С. М. Спрощена система малого бізнесу в Україні. *Інтернаука*. 2017. № 2 (24), т. 2. С. 126–129.